ומי איכא כה"ג. וא"ת דבפ' בהמה המקשה (חולין ע. שם) שואל הש"ס בלעתו חולדה בבת אחת וכן הדגיך ב' רחמים זה בזה וא"כ מאי קאמר הכא ומי איכא כה"ג ואר"י דודאי פשיטא ליה שיכול להיות אלא מיבעיא ליה ומי הוי אליבא כה"ג הלא אין דרך בני אדם לנעול בו[8] ומשני דדרך הוא דחזיוה רבנן לרב יהודה בר' יחודה בו':

ודקתני תנא בעי כוונה בו'. (ג) [9] ומדקתני עד שיתכוונו שניהם כאחד משמע דבעינן שנעשו שהם מתכוונין לחליצה:

סנדל התפור בפשתן. רב פנחס ליה כרבנן דפליגי אר' מאיר דפליג אקב הקיטע וטעמייהו משום דבעינן תחש אצל ר"מ לא מצריך אלא מידי דמגין:

ואנעלך תחש. [9] מכאן אר"ת שצריך שיהיה מנעל מעור בהמה טהורה דתחש כתיב[2] ואין נראה כי אין להקפיד אם חלק במנעל בהמה טמאה[2]: **מאי מעל רגלו שמע מינה שלופי הוא.** וא"ת והא איצטריך מעל להכשיר שוק לחליצה כדאמרינן לקמן (דף קג.) וי"ל דא"כ ה"מ למכתב (בעל) מרגלו מאי מעל ש"מ תרתי: **אלא** ש"מ **כאן באנפיליא של עור.** הוה מצי לפלוגי בדידה ולמיתני לא יטייל אדם באנפיליא של עור אלא נקט תנא דבר הסווה דרגילות הוא לטייל בקוולקיסין: **בקב** הקיטע. תימה כיון דכשר לחליצה אם כן עביד להילוכא ואם כן אמאי לא טמא מדרס בלא כתיפין[7] ויש לומר דאין עשוי כל כך להילוכא שיהא טמא מדרס[7] ומ"מ רואי לחלוץ דלא גרע מסנדל דעבודת כוכבים וסנדל דבי דינא כדאמר לקמן (דף קג: וקד.):

לירא ויחלצם בשכר יראיו יחלצם מדינה של גיהנם אלא הא דכתיב[8] ועצמותיך יחליץ ואמר רבי אלעזר זו מעולה שבברכות ואמר רבא זרוזי גרמי אין משמע הכי ומשמע הכי דהכא אי ס"ד זרוזי הוא א"כ לכתוב רחמנא וחלצה נעלו ברגלו אי כתב רחמנא ברגלו ה"א ברגלו אין בשוקו לא כתב רחמנא מעל רגלו דאפילו בשוקו א"כ לכתוב רחמנא במעל רגלו מאי מעל רגלו ש"מ מישלף הוא אמר ליה ההוא מינא לר"ג עמא דחלץ ליה מריה מיניה דכתיב[9] בצאנם ובבקרם ילכו לבקש את ה' ולא ימצאו חלץ מהם אמר ליה שוטה מי כתיב[7] חלץ להם חלץ מהם כתיב ואילו יבמה דחלצו[6] לה אחין מידי מששא אית ביה: באנפיליא חליצתה פסולה כו': למימרא דאנפיליא לאו מנעל הוא ותנן נמי[9] יאין התורם נכנס לא בפרגוד חפות ולא באנפיליא ואין צריך לומר במנעל וסנדל ילפי שאין נכנסין במנעל וסנדל לעזרה ורמינהו אחד מנעל וסנדל ואנפיליא לא יטייל בהן לא מבית לבית ולא ממטה למטה אמר אביי דאית ביה כתיתי ומשום תענוג אמר ליה רבא ומשום תענוג בלא מנעל ביום הכפורים מי אסירי והא רבה בר רב הונא כריך סודרא אכרעיה ונפיק אלא אמר רבא לא קשיא כאן באנפיליא של עור כאן באנפיליא של בגד ה"נ מסתברא דאי לא תימא הכי קשיא יום הכפורים איום הכפורים דתניא לא יטייל אדם בקורדקיסין בתוך ביתו אבל מטייל הוא באנפילין בתוך ביתו אלא לאו ש"מ כאן באנפיליא של עור כאן באנפיליא של בגד ש"מ תניא כוותיה דרבא חלצה במנעל הנפרם שחופה את רוב הרגל בסנדל הנפחת שמקבל את רוב הרגל בסנדל של שעם ושל סיב בקב הקיטע במוק בסמיכת הרגלים באנפיליא של עור והחולצת מן הגדול בין

ומכניס לתוכו: [10] **סמיכות הידים.** שעושה לידיו בתיס של עור מפני שמכניסם בטיט וקומץ עליהן ולגרור את רגליו:

מוקי. קלשו"ש קשיס הס וכן בלשון ערבי קורין למעגלים אלמו"ק: **הא חזיון דחלצה חייסין.** דלמא חליצה היא לפוסלה עליהן ואע"ג דלא נתכוונו לחליצת מלוה: **ואיכא דאמרי.** אין ולאי טעמא דלא חזיון דחלצה הא חזיון דחלצה חייסין דלמא נתכוונו ומיפסלא עליהו: **הספור בפשתן.** שתפור בתוכו בגד פשתן כעין שתופרין בתוכו לבדין פלטרל"ש. ל"א התפור בפשתן שתפרו במשיחה כעין אלנו: **אין חולצין בו.** דבעינן כוליה דעור דכתיב ואנעלך תחש אלמא לא קרי ליה נעל עד שיהא כולו של עור: **מידי אחרינא.** עור בהמה אחרת או סנדל: **פריסיוסיו.** לוועותיו: **של שער.** מעולה של עזים: **קורקא:** **זרוזי היא.** שנוטלתו מע"ג קרקע ומנעילתו ברגלו: **והכתיב יחלץ עני בעניו.** כלומר יזרזנו ויתן לו כח. ומשני הכא נמי שלופי הוא וה"ק בשכר עניו שכפר עליו במיני יחלצנו וילינו מדינה של גיהנם: **ויחלצה.** קס"ד זרוזי הוא שיחליפו כח: **אפי' בשוקו.** אם נתתך רגלו: ה"ג **א"כ נכתוב במעל רגלו מאי מעל רגלו ש"מ שלופי הוא:** ה"ג **שוטה מי כתיב חלץ להם חלץ מהם כתיב.** הוא קיבל חליצה מהם ולילו ימהה דחלצי מינה אחין שהיבם קיבל הימנה מידי מששא אית ביה: **אין הפורס.** את הנשכה נכנס לתרוס: **לא בפרגוד חפות.** חלוק שם בו אימרא אלא יחאדוהו לומר בתוך האימרא החבית כספים וחברו במס' יומא (דף עז:) שלא יוצית ידו מתחת חפת חלוקו: **ולא באנפיליא.** נמי משום חשד: **ואין צריך לומר מנעל וסנדל.** דבלאו חשד נמי אסור דכתיב (ישעיה ס) מי בקש זאת מידכם לרמוס חצרי. ומדקתני אין צריך לומר כו' מכלל דאנפיליא לאו בכלל מנעל: **לא יטייל בהן.** ביום הכפורים דהויא נעילת סנדל: **בסיתין.** חתיכות דקות של מוכין ועור רך ומשום תענוג ולאו משום דמיהוי נעילה: **הכי גרסינן אלא אמר רבא לא קשיא כו'.** מתני' דתרומת[8] הנשכה באנפיליא של בגד דלאו מגין הוי ולא הוי נעל ולגבי עזרה נמי ליכא זזיון דאין דרך להכניסה בטיט והא דיוס הכפורים בשל עור: **בקורדקיסין.** מנעלים דקיס שנועלין תחת מנעלים עבים להגין מן המים ונקרא"ים אוגדרש"ך בלשון אשכנז: **הנפרס.** לשון לא תפרומו (ויקרא י) ושייך פרימה במנעל ופחיתה וקיבול שייך בסנדל: **שעם וגמי.** קשה הוא ומגין הוא: **בקב הקיטע.** שנקטעה רגלו ועשה כמין דפוס רגל ויש בה בית קיבול קטן ומכניס שם ראש שוקו ואין נסמך עליו והוא קרוי קב ומשענת הליכה יש לו אשקינ"א קשורה בשוקו ומשענת ידיו שקורין קרוק"א: **במוק.** קילנו"ן של לבד קשה ומגין: **בסמיכה הרגלים.** מי שמהלך בידיו וגורר את רגליו אם רגליו עושה לסס סמיכה של עץ או של עור ומכניס בטיט ומקבל רוב הרגל בסנדל

עין משפט נר מצוה

כד א ב ג מיי' פ"ד מהל' יבום הלכה כח סמג עשין פב טוש"ע אה"ע סימן קסו סעיף מד:
כה ד ה מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף טו:
כו ו מיי' פ"ג מהל' שקלים הלכה י:
כז ז מיי' פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה ב סמג עשין קפד:
כח ח ט י מיי' פ"ג מהלכות שביתת עשור הלכה ז סמג לאוין סט טוש"ע א"ח סימן תריד סעיף ב:
כט כ מיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה יט:

תורה אור השלם

1. וְאַלְבִּישֵׁךְ רִקְמָה וְאַנְעֲלֵךְ תָּחַשׁ וְאַחֲבִשֵׁךְ בַּשֵׁשׁ וַאֲכַסֵּךְ מֶשִׁי:
יחזקאל טז י
2. וּנְגִשָׁה יִבְמָתוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעְלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְרָקְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה יֵעָשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו:
דברים כה ט
3. וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנָּעַל:
דברים כה י
4. רְצֹנָה הַכֹּהֵן וְחִלְּצוּ אֶת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בְּתֹךְ הַנֶּגֶע וְהִשְׁלִיכוּ אֹתָן אֶל מִחוּץ לָעִיר אֶל מָקוֹם טָמֵא:
ויקרא יד מ
5. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל הָעָם לֵאמֹר הֶחָלְצוּ מֵאִתְּכֶם אֲנָשִׁים לַצָּבָא וְיִהְיוּ עַל מִדְיָן לָתֵת נִקְמַת יְיָ בְּמִדְיָן:
במדבר לא ג
6. יְחַלֵּץ עָנִי בְּעָנְיוֹ וְיָגֵל בְּלַחַץ אָזְנֹמוֹ:
איוב לו טו
7. חֹנֵה מַלְאַךְ יְיָ סָבִיב לִירֵאָיו וַיְחַלְּצֵם:
תהלים לד ח
8. וְנָחֲךָ יְיָ תָּמִיד וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחֲצָחוֹת נַפְשֶׁךָ וְעַצְמֹתֶיךָ יַחֲלִיץ וְהָיִיתָ כְּגַן רָוֶה וּכְמוֹצָא מַיִם אֲשֶׁר לֹא יְכַזְּבוּ מֵימָיו:
ישעיהו נח יא
9. בְּצֹאנָם וּבְבְקָרָם יֵלְכוּ לְבַקֵּשׁ אֶת יְיָ וְלֹא יִמְצָאוּ חָלַץ מֵהֶם:
הושע ה ו

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואילו יבמה דחלצו (לא) מז"מ. וי"ב נ' רש"י מינה: (ב) תוס' ד"ה ודקתני דמדקתני:

תוספות ישנים

סנדל התפור בפשתן אין מולין בו. וכן הלכה שצריך שיהא תפור מעור ולא ממשיחה:

תוס' חד מקמאי

לעילאי וקאי תתאי מעל אמר רחמנא ולא מעל דמעל [לא צריכא] דקרעתיה לעילאי ושליפתיה לתתאי וקאי עילאה חליצה בעינן והא איכא אר דלמא גלוי כרעא בעינן והא ליכא ומי איכא כה"ג אין דחזיוה רבנן לאמימר דנפק בחמשה זוזי מוקי בשוקא **מבאן למדנו** שאין לחלוץ הנעל ע"ג בתי שוקיים דמעל דמעל הוא דהא אמר הכא דשני מנעלים זה על גב זה ה"ל עילאה מעל דמעל ואע"פ שיש לבעל דין לחלוק ולומר שאני הכא דשניהם מנעלים והלכך הו"ל עילאה מעל דמעל אבל בתי שוקים דלאו מנעל ניתנו דאנפילא של בגד הוא ולאו מנעל איקרי לא מקרי המנעל (שלהן) שעליהן מעל דמעל [מ"מ] מה לי אם התחתון מנעל מה לי אינו מנעל מ"מ מעל דמעל הוא. ונראה דצריך להחמיר משום דמספקא לן אי גלויי כרעא בעינן לכן טוב להחמיר בדבר שלא לחלוץ על בתי שוקיים.

ואע"ג דאמר גבי קב הקיטע דמחופה עור כשר ולא מקרי מעל דמעל התם חד מנעל הוא דחד מנא הוא אבל הכא תרי מני נינהו ריש סיוע בהא ממה שפרש"י סנדל התפור בפשתן שתפר בתוכו בגד פשתן כעין שתופרים בתוכו לבדין אלמא כה"ג לאו מעל דמעל הוא עוד פרש"י סנדל התפור בפשתן שתפרו במשיחה כעין שלנו. **תניא בין נתכוון הוא ולא נתכוונה היא** בין שנתכוונה היא ולא נתכוון הוא חליצתה פסולה עד שיתכוונו שניהם כאחד פי' חליצה פסולה לעלמא ופוסלת מן האחים הא אם לא נתכוון [הוא] ולא נתכוונה היא אינה פוסלת מן האחים: **תניא חלצה במנעל** א) **הנפחת** החופה רוב הרגל בסנדל הנפרס שמקבל רוב הרגל בסנדל

מסורת הש"ס

א) פירוש זוגות, ב) [מוספ' פ"ב לקמן קו.], ג) פירוש קרקע הוא כעין מנעל ויש לו שם בפ"ע עי' בגמוקי יוסף, ד) ס"פ חלון לו, ה) [מקלים ס"ג מ"ב ושם לא תנא באנפיליא וכן הך ואין צריך לומר במנעל ומנדל לפי שאין נכנסין וכו' ליתא שם ולפיכך נראה דל"ל ותניא נמי וכו' והיא בריתא], ו) יומא עח:, ז) [שם], ח) [ודתרומת רש"ס], ט) שיך לקמן קג.,

---

גליון הש"ם

תוס' ד"ה ודקתני וכו' ומדקתני עד שיתכוונו. עי' בתוספות מהריט"ל מ"ב סימן יא בתריכות: ד"ה ואנעלך וכו' מבאן אר"ת וכו'. עי' רש"ס תרומה בפ"ב ד"ב מתשים:

לעזי רש"י

קלשונ"ש [קלצונ"ש]. נעלי-בד.
פלטרא"ש [פילטרי"ש]. לבדים (מצעים של לֶבֶד).
אונדרש"ך. נעל-תחתית (בגרמניה).
אשקינ"א [אישקנ"א]. קב (לרגלים).
קרוק"א [קרוצ"א]. משענת. קילצו"ן [קלצו"ן]. נעל-בד.

מוסף רש"י

דאית ביה כתיתי. מתיכות בגדים קטנות שסם נוחות לו לסמוך שוקו עליהם (יומא עח:).
שייך לעמוד הבא
הקיטע. שנקטעה רגלו, יוצא בקב שלו. דמנעל דליכא הוא, ר' יוסי אוסר. דלאו מכשיר הוא (שבת סז.) קסבר לאו מנעל הוא הואיל ואינו שוה בכל (יומא עח:). **למדחסיה.** לשון לחץ (לעיל מב.). דמסגי על לוחתא דכרעיה לא חליץ. דסתורים אמרה וחלצה נעלו מעל רגלו ולא מתחת לרגלו (מו"ק כה:). **פרט לבעלי קבין.** כשמתמו רגליהם נתנו קב קטן בסוף שוקו ונוטעים בו מוכין וסומך סוף שוקו עליו (חגיגה ג.) מי שנתתך רגלו בפרק המשון סמוך לשוקו וחוזק קב מקבל כתיתין ונוטל שוקו לתוכו וקורין אשקנ"א, שפטור מן הרגלים דאין לו רגל (ערכין יט:). **עד ארינא נחית.** שאין בה אלא פרק אלינן המתחברה עם השוק, אבל למעה אין בה פרק אלא מעגם כף הרגל הוא (שם). **לישנא מעליא.** שמלוה ולכן נקרי הדעת לספר בלשון נקיה (פסחים ג.).

מוסף תוספות

א. א"כ לא מיקרי חליצה דהוי כמו מנעל שאינו ראוי להלוך בו. תוס' הרא"ש. ב. ואמרינן בבמה מדליקין (שבת כח:)

קב

דתחש טהור. תוס' הרא"ש. ג. דנעל נעל ריבה ולא בא למעוטי אלא שאינו מעור, מדקאמר אפי' בפשתן נמי א"כ תחש מאי אהני ליה. תוס' הרא"ש. ד. ומי גרע מכופת שאור שיחדו לישיבה דקיי"ל (חולין קכט.) דטמא מדרס, דגבי מדרס לא בעינן דומיא דשק דכל דבר המיוחד למדרס טמא מדרס. שבת קז. תוד"ס טמא. ה. דלא חשיב עביד להילוכא מה שמטיל בו הואיל ואין רגילות לעשות מנעל להילוך כמותו, דכוותה בשפופרת כיון שאין רגילות לעשותה מקנים לא חשיבה כלי ולא דמי לכופה שרגילות לעשות לשיבה כמותה. שם.

ז) לפנינו הגירסא לשיפך בגרשא במנעל הנפרס ונפיפא הנפחת.

קב הקיטע. דחשיב ליה מנעל מני רבי מאיר היא: **יולא.** בשבת: **אנפיליא של בגד.** דקתני סיפא חליצתה פסולה אתאן לרבנן דפליגי עליה דרבי מאיר בקב הקיטע אלמא דלא הוי מנעל דאי רבי מאיר כיון דקב הקיטע הוה נעל אלמא ואנעלך תחש[ט] לא דייק אנפיליא נמי תהוי נעל: **מדסיפא רבנן.** דיקא דקב הקיטע נמי רבנן ודייקי ואנעלך תחש ודקתני קב הקיטע כשר בממופה עור: **אדפני סיפא אנפיליא של בגד.** פסולה אפי' הוא ולאי דלאו נעל הוא דהא לא מגין דאפילו אין ממופה עור כשר: **למדחסיה.** לדחוף רגלו בקרקע: **מועט.** לאו אורחיה למדחסיה: **על ליחתא דרבריה.** שרגלו הפוך והורס בעציונו של רגל. ליחתא לשון לוחש (שבת דף מז.) פלנק"ל. כלומר שאינו דורס במקום מדרס רגלו. ואע"ג דתנן (לעיל דף קא.) מן הארכובה ולמטה כשרה אתם אמו אי כי מתוך רגלו קס ליה שוק ורחמנא אמר מעל רגלו[ב] דהיינו שוקו אבל אפי' לאו רגל הוא: **והתניא כשמיכות הרגליים.** כשרה: **מאי לאו דחליץ בהו איהו.** הגורר את רגליו והם עקומים: **לאחר.** שרגלו שרה: **בר אוגא וכו' קיפוף.** בפ' אלו מגלחין (מ"ק כה:) דאחלבשו לדעתיה דרב אשי ואיתיפוף כרעייהו: **רגלים.** שלא רגליים תמוג (שמות כג.): **פרט לבעלי קבין.** שפטוריים מן הרחייה. אלמא שוק לאו רגל הוא: **מעל רגלו.** משמע מדבר שהוא על רגלו מדלא כתיב וחלצה נעלו מרגלו: **שמע מינה.** ממתני' דקא מכשר מן הארכובה ולמטה: **אפי' אפסוילת.** ג"כ קניל"ל המפסקת בין שוק לרגל: **עד אלרעא נחיש.** ואין עוד פרק אחר למטה הימנה בעקב: **דלמדי לרעא.** השוה ושומד למול כף הרגל לאו מעל הוא וכרעא דמי: **וכשליפה היולאת מבין רגליה.** אלמא ירכים נמי מיקרו רגל: **נועלת עקביה בירכותיה.** והולך יולא מבין רגליה ממש והיינו דכתיב מבין רגליה: **לא עשה רגליו.** לא הסיר שער זקן התחתון: **נחסך את רגליו.** מי רגליים. אלמא ירכים רגל מיקרו: **אך מפיך הוא את רגליו.** בענגלון מלך מואב כתיב: **בין רגליה.** בין ירכותיה שבא עליה סיקרא ונתכוונה כדי לייגעו: **ברע נפל שכב.** שבעה כתיבי בקרא: רעה

בין עומד בין יושב. ולא"ת ומהיכא ס"ד לפסול יושב וי"ל משום דאמר לקמן (דף קד.) דהויא כגמר דין ואמרינן בפרק שבועת העדות (שבועות דף לג: ושם) בשעת גמר דין ד"ה דיינים בישיבה ובעלי דינין בעמידה ומהאי טעמא בעינן לקמן (דף קו.) עמידה לכתחלה דא"ל רבי חייא בתי עמודי לג"ל שפי' בקונטר' [א] ועוד דכתיב ועמד ואמר ומיהו עיכובא ליכא מדלא כתיב ויעמוד ויאמר אבל ועמד ואמר אינו אלא סיפור דברים בעלמא והכי נמי מפרש במסכת מועד קטן (דף כא. ושם) גבי מנין לקריעה מעומד[ב] אבל ועמדו שני האנשים[ג] אע"ג דלא כתיב ויעמדו היינו לפי שאין כתיב שם מעשה אחר כך אבל הכא אחר ועמד כתיב המעשה ואין כאן אלא סיפור דברים בעלמא כמו [ד] עמדו וקדשו [ה] ועמדה ונשאה והא דדרשינן בספרי ועמד אין דברים אלו אלא בעמידה אומר רבינו יהודה דשמא לכתחלה בעי הכי כדפרישית [ו]: **והחולצת מן הסומא חליצתה כשרה.** ולא"ת מהיכא ס"ד למעוטי סומא וי"ל מדכתיב לעיני הזקנים וה"ל דה"ה [ז] לפי יבם ג"כ משום דכתיב וירקה בפניו דהוי כמו לעיני קמ"ל דלא: [ח] **הקיטע** מני רבי מאיר היא. דחשיב מנעל ממה שאין רגליים לעשות: **באנפיליא** של בגד אתאן לרבנן. דלא חשיב מנעל מבגד כיון דאין רגלות לעשות כן והיא"ה אנפיליא הקשה ר"ת דהכא משמע דר' יוסי לא חשיב קב הקיטע מנעל מדמוקי בריתא דמכשרא ליה לחליצה כר' מאיר דוקא וכן משמע בפרק במה אשה (שבת דף סה: ושם) ואילו בפרק בתרא דיומא (דף עח: ושם) אמרינן דקב הקיטע בין לר' מאיר בין לרבי יוסי מנעל הוא[ט] וטעם דר' יוסי גבי שבת דלמא מיפסק ואתי לאיתויי ד' אמות ברה"ר [י] ועוד קשיא דהכא אמרינן של שעם לאחוץ ובפרק בתרא דיומא (שם) אמרינן אני ראיתי את רבי יהושע בן לוי שלא בסנדל של שעם בי"כ ובשמעתין מדמי י"כ לחליצה[יא]: **מאן דמסני על ליחתא דרבריה לא חליץ.** פי' בקונטר' שאין זה קרוי רגל כיון שהוסרו כל שוק דליה נמי לא מיקרי מעל רגלו[יב] אבל היכא שנקטעה רגלו שוקו היינו מעל רגלו דכיון דקודם קטיעה היה שוקו מעל רגלו ובענין זה פי' גאון אחד[יג] וי"מ פי' טעמא דלא חליץ מאן דמסני על ליחתא דכריעה דלא אני אפיר למדחסיה לכולי כריעה אחרעא לפי זה נמי אתי אפיר הא דגריע מקיטע דקיטע דחיק אפיר כולי' שוקיה אחרעא מתוך פירוסה משמע דפשיטא להו דקיטע חולץ אבל אין נראה לר"י דהא בירושלמי מפרש הא דקתני במתני' מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה היינו בקושר רלועות הסנדל מארכובה ולמטה[יד] אבל בקיטע לא איירי מידי והא דקתני בברייתא קב הקיטע איכא לפרושי נמי דיהיב לאחר וחליץ כדאמר אסמיכות רגלים[טו] וה"מ למימר וליטעמיך דיכול לומר ולייטעמיך ואין אומר ועוד מעיקרא דסבר דברגל הפוכה שייכא חליצה ה"ה קיטע נמי חליץ אבל לפי המסקנא לא והא דפריך רגלים פרט לבעלי קבין הכי פריך כיון דשוק לא מיקרי רגל א"כ למטה מהארכובה אמאי כשרה הא לא הויא קשירה בקרום רגל וריבוי נפיש נמי פירש במגלת סתרים דקיטע לא חליץ מכ"ש דרגלו הפוכה ומן הארכובה ולמטה דמכשיר במתני' לאו בגיפסקא לכריעה אלא בקשירת רלועות אייני כדאמר בירושלמי: **פרט לבעלי קבין.** ולפי פי דעיקר דרשא נפקא לן מפעמים בפרק קמא דחגיגה (דף ג. ושם) מכל מקום פריך שפיר מדאסמכיה תנא ארגליים[טז]: **והא קא מתהניא מעבירה.** ליכא למימר דפריך אמאי לא מסרה עצמה שהרי קרקע עולם היא כדאמר גבי אסמר[יב עז] ועוד כי הוא לא היה מאסה[יג] ואדרבה היא שדלתו בדברים להכליעו להכיאו עליה כדי להתיש כחו להניל ישראל אלא פריך אמאי משמתה הכתוב כל כך דכתיב תבוזן מנשים וגו' ואמרינן בגזיר (דף כג: ושם) ובהוריות (דף י:) גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה פירוש מאמהות לפי שהיו נהנות מן הביאה ויעל לא היתה נהנית מן הביאה ומשני דולחי לא היתה נהנית משום טובתם של רשעים כו'[יד] ואהניא מילתא קיימא הך פירכא בגזיר (דף כג:) ובהוריות (דף י:)[טו]: **מעבירה אמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יוחי** [יט] **כל טובתן של רשעים רעה**

[יב] ראבין עומד בין יושב בין מוטה [יג] והחולצת מן הסומא חליצתה כשרה [ד] אבל במנעל הנפרם שאין חופה את רוב הרגל בסנדל הנפחת שאינו מקבל את רוב הרגל ובסמיכת הידים ובאנפיליא של בגד [ה] והחולצת חליצתה פסולה קב הקיטע מני רבי מאיר היא דתנן [ו] הקיטע יוצא בקב שלו דברי רבי מאיר ר' יוסי [ז] אוסר באנפיליא של בגד אתאן לרבנן אמר אביי מדסיפא רבנן רישא נמי רבנן [ח] ורישא במחופה עור אמר ליה רבא אבל אין מחופה עור מאי פסול אי הכי אדתני סיפא באנפיליא של בגד ליפלוג בדידה בד"א במחופה עור אבל אין מחופה עור פסול אלא אמר רבא מדרישא רבי מאיר סיפא נמי רבי מאיר האי מגין והאי לא מגין אמר אמימר [ט] האי מאן דחליץ צריך למדחסיה לכרעיה אמר ליה רב אשי לאמימר והתניא בין עומד בין יושב בין מוטה אימא ולעולם דדחים לכרעיה ואמר אמימר [י] האי מאן דמסני על ליחתא דכרעיה לא חליץ אמר ליה רב אשי לאמימר והתניא סמוכות הרגלים [יא] לאו דחליץ בה איהו לא דיהיב ליה לאחר וחליץ אמר רב אשי למאי דקאמר אמימר [יב] לאו בר אוגא חליץ ולאו בר קיפוף חליץ: מן הארכובה ולמטה כו': ורמינהי [יג] רגלים [יד] פרט לבעלי קבין שאני הכא דכתיב [טו] מעל רגלו אי הכי למעלה מן הארכובה נמי מעל ולא מעל דמעל אמר רב פפא שמע מינה האי [טז] איסתוירא עד ארעא נחית דאי סלקא דעתך מיפסק פסיק הוה ליה איהו מעל ושוקא מעל דמעל [יז] אמר רב אשי אפילו תימא מיפסק פסיק כל דבהדי כרעא כברעא דמי: מן הארכובה ולמעלה: מתיב רב כהנא [יח] ובשליתה היוצאת מבין רגליה אמר אביי בשעה שכורעת לילד נועצת עקביה בירכותיה ויולדת ת"ש [יט] לא עשה רגליו ולא עשה שפמו [כ] לישנא מעליא תא שמע [כא] ויבא שאול להסך את רגליו לישנא מעליא ת"ש [כב] אך מסיך הוא רגליו בחדר המקירה לישנא מעליא [כג] בין רגליה כו' לישנא מעליא אמר רבי יוחנן [כד] שבע בעילות בעל אותו רשע באותו היום שנאמר [כה] בין רגליה ברע נפל שכב בין רגליה ברע נפל באשר ברע שם נפל שדוד והא קא מתהניא

[ט] גלאה לג"ל ועל מה שפירש"י בשבת וכו' ומשני הוא הקשה ר"ת ז"ל דבמס' יומא דף עח מנין עלה ומין שאסור נגאת בו ביום"ר וכו'.

[י] גלאה לג"ל ועל מה שפירש"י בשבת וכו' ומשני הוא הקשה ר"ת ז"ל דבמס' יומא דף עח מנין עלה ומין שאסור נגאת בו ביום"ר וכו'.

[יא] ראבין עומד בין יושב. תוס' הרא"ש. ב. מדאסור לנועלו ביום הכיפורים. ר"ש. ג. [וא"כ] מגליה דבר' יוסי לא אתי מה ענין סברא דדילמא נפיל לגבי חליצה. ר"ש. וי"ל דלר' יוסי דחייש דלמא נפיל ואתי לאתויי משמע שהוא רחב הרבה ונוח ליפול מן הרגל הלכך לאו להילוכא עביד ואמרינן נעלו פרט לגרוזל אחרון שאינו יכול להלך בו וכשהוא מחופה עור יכול להדקו בו. תוס' הרא"ש. ד. [ד]כיון דאיתיה לכרעיה ולא תריצא הו"ל כמו שאינו ראוי לבילה שבילה מעכבת בו. אבל היכא דהוו תריצן כרעיה מעיקרא ואי לא פסיקו הוה יכיל למרי'ציגון אע"ג דאיפסיקו חליץ למטה מן הארכובה דהוי ראוי לבילה שאין בילה מעכבת בו. תוס' הרא"ש כשם גאון. ה. ולעולם כשיש לו רגל דאי לא היכי קרינן ביה מעל רגלו. ריטב"א. נראה שנמל שלהם לא היה יכול לעמוד ברגל בלא קשירה וכו' ואם קשרו למעלה מן הארכובה כיון שעיקר עמידת הסנדל ברגל הוי ע"י הקשירה לא קרינן ביה החלצה נעלו מעל רגלו. תוס' הרא"ש. ו. וללמדנו שאף הם קרויות מנעל אבל הן עצמן אינן חולצין. מאירי. יא. שדרך התנאים שמסמכין אחד קרא אע"ג דנפקי מתרי קראי כדאשכחן בפ' אלו מציאות (ב"מ ל.) גבי והתעלמת מהם דדרשו מיניה כהן והוא בבית הקברות זקן ואינו לפי כבודו או שהיתה שלו מרובה משל חבירו אע"ג דנפקי מתרי קראי דלא אתא קרא אלא לחד. יב. ותדע דאיתי דלא עבדה מעשה אין לה ליהרג דהא מרוצח ולפינן ורוצח גופיה דיהרג היינו משום דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי וכו' וה"מ היכא דעביד דידך מעשה אבל אי לא עביד מעשה כגון שרוצים להפילו על התינוק כדי להורגו ואם יעכב על ידם יהרגוהו כל כה"ר אין לו ליהרג דאדרבה נימא מאי חזית דדמא דידי סומק טפי ועוד דהיקישא דקרא ברוצח שהורג בידים כתיב כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש וגו'. יומא פב. תו"ש מה. יג. שהורי ברוח היה ולא הוה רשאי לאנסה ואדרבה היה צריך שתטמינהו מן הרודפים כמו שמוכיח הענין. מנהלין עד: תוס"ש והת. יד. [ד]לא הוה לה הנאה כולי האי דצערה היה גדול מהנאתה. יומא פב: תוס"ש והת. טו. ואע"ג וכו' [ד]לא מייתי (התם) [הכא] הך דגדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה מ"מ עלה קאי. תוס' יומא יומא פב:

[ט] מ"ק כח. [י] שבת סה: יומא עח.. [יא] מ"ק כה: ע"ש. [יב] מגיגה ג. ד. ערכין יט.. [יג] [נ"ל דב"ק] [יד] [נ"ל דב"ק] אמר וכ"ל בערכין יט: שו"ע נכון]. [טו] [נעיל יא: וש"נ]. [טז] הוריות י: מיר כג.. [יז] שם [ע"ש]. [יח] [מזקק"ל טוז]. [יט] [דבריהם סה]. [כ] [נע"ל רש"י בערכין יט: מבואר היטב]. [כא] [כתובות קב:]. [כב] [ב"ב קלט.]. [כג] [וע"ע תוס' שבועות ל. ד"ה מלוה ומוס' זבחים טו. ד"ה מיוסב]. [כד] [סנהדרין עד:].

גליון הש"ס

רש"י ד"ה האי אסתוירא קבילא וכו'. עי' מגמות ג. ע"ל רש"י ד"ה אסתוירא וסס דף ל ע"ל כתוס' ד"ה קיבולת כסוף הדבור:

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכתמיה סמוכות הרגליים מאי לאו: (ב) תוס' ד"ה והסומלת וכו' וה"ל דה"ה לעיני יבם: (ג) ד"ה קב הקיטע וד"ה באנפיליא הד"ה:

לעזי רש"י

פלנק"א. קרש.
קבילא [קביל"א]. קרסול.

מוסף רש"י

הובא בעמוד הקודם.

תוס' חד מקמאי

הקיטע במוק בסמיכת הרגלים באנפליא של עור והחולצת מן הגדול בין עומד בין יושב בין מוטה החולצת מן הסומא חליצתה כשרה. אבל אם חלצה במנעל הנפחת שאינו חופה את רוב הרגל בסנדל הנפרם שאינו מקבל את רוב הרגל ובסמיכת הידים ובאנפליא של בגד החולצת לקטן חליצתה פסולה **והא דקתני הכא החולצת לקטן חליצתה פסולה** דמשמע פוסלת מן האחים דלא כהלכתא הוא דקי"ל כרבנן דאמרי אין חליצת קטן כלום ובאנפליא של בגד פלוגתא דשמואל ור"א בפ' כל הגט לר"א אינה פוסלת מן האחים ולשמואל פוסלת. ופסק הרמב"ם כר"א דאינו פוסל אבל בסנדל של עץ ובסנדל הנפרם ובמנעל הנפחת שאינו חופה את רוב הרגל פסק הרב ז"ל חליצה פסולה ופוסלת מן האחים אע"ג דקתני להו בברייתא כי הדדי. והא דקתני בקב הקיטע חליצתה כשירה לאו הלכה היא אא"כ מחופה עור ובמומ דקתני חליצה כשרה אסור לחלוץ בו דיחידאה הוא מאן דמכשיר לכתחלה כדאיתא לקמן ובסנדל של שעם ושל סיב דקתני חליצתה כשירה הא אמר סנדל התפור בפשתן אין חולצין בו משום דכתיב ואנעלך תחש:

מוסף תוספות

א. [ד]אמר לה לעמוד משום המצוה בבעלי דינין לעמוד והיה אומר לה לעמוד ולטעון או שמא לחלוץ משום דחליצה הוי כגמר דין. שטטות ג. תוד"ש מלוה. ב. דנפקא לן קריעה מעומד מוקם איוב ויקרע ופריך אלא מעתה ועמד ואמר ה"נ והתניא בין עומד ובין יושב ומשני התם לא כתיב ויעמוד ויאמר הכא כתיב ויקם ויקרא. שם. ג. [ד]רשינן מיניה בשבועות (ל.) דבעינן עמידה. תוס' הרא"ש. ד. מדאסור לנועלו ביום הכיפורים. ר"ש. ה. [וא"כ] מגליה דבר' יוסי לא אתי מה ענין סברא דדילמא נפיל לגבי חליצה. ר"ש. וי"ל דלר' יוסי דחייש דלמא נפיל ואתי לאתויי משמע שהוא רחב הרבה ונוח ליפול מן הרגל הלכך לאו להילוכא עביד ואמרינן נעלו פרט לגרוזל שאינו יכול להדקו בו. תוס' הרא"ש. ו. ד"ל דה(התם) [הכא] בקשה ו(הכא) [התם] ברך. תוס' רפנס יומא עט. ז. פי' מי שרגלו הפוכה אינו דורס במקום מדרך רגליו אלא הוא דורס בגב הרגל, לא יחלוץ שאין זו רגל כיון שאינו דורס במקום הראוי לדרוס. תוס' ר"י. ח. [ד]כיון דאיתיה לכרעיה ולא תריצא הו"ל כמו שאינו ראוי לבילה שבילה מעכבת בו, אבל היכא דהוו תריצן כרעיה מעיקרא ואי לא פסיקו הוה יכיל למרי'ציגון אע"ג דאיפסיקו חליץ למטה מן הארכובה דהוי ראוי לבילה שאין בילה מעכבת בו. תוס' הרא"ש כשם גאון. ט. ולעולם כשיש לו רגל דאי לא היכי קרינן ביה מעל רגלו. ריטב"א.

תורה אור השלם

1. שֵׁשׁ רְגָלִים תְּחַג לִי בַּשָּׁנָה: שמות כג יד
2. וְנִגְּשָׁה יַבְמָתוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעְלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה יֵעָשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו: דברים כה ט
3. וּבִשְׁלִיְתָהּ הַיּוֹצֵאת מִבֵּין רַגְלֶיהָ וּבְבָנֶיהָ אֲשֶׁר תֵּלֵד כִּי תֹאכְלֵם בְּחֹסֶר כֹּל בַּסֵּתֶר בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר יָצִיק לְךָ אֹיֶבְךָ בִּשְׁעָרֶיךָ: דברים כח נז
4. וּמִמַּבְשֵׂת בֶּן שָׁאוּל יָרֵד לִקְרַאת הַמֶּלֶךְ וְלֹא עָשָׂה רַגְלָיו וְלֹא עָשָׂה שָׂפָמוֹ וְאֶת בְּגָדָיו לֹא כִבֵּס לְמִן הַיּוֹם לֶכֶת הַמֶּלֶךְ עַד הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּא בְשָׁלוֹם: שמואל ב יט כה
5. וַיָּבֹא אֶל גְּדֵרוֹת הַצֹּאן עַל הַדֶּרֶךְ וְשָׁם מְעָרָה וַיָּבֹא שָׁאוּל לְהָסֵךְ אֶת רַגְלָיו וְדָוִד וַאֲנָשָׁיו בְּיַרְכְּתֵי הַמְּעָרָה יֹשְׁבִים: שמואל א כד ג
6. וְהוּא יָצָא רַעֲבָדָיו בָּאוּ וַיִּרְאוּ וְהִנֵּה דְלָתוֹת הָעֲלִיָּה נְעֻלוֹת וַיֹּאמְרוּ אַךְ מְסִיךְ הוּא אֶת רַגְלָיו בְּחֶדֶר הַמְּקֵרָה: שופטים ג כד
7. בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל שָׁכָב בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפָל בַּאֲשֶׁר כָּרַע שָׁם נָפַל שָׁדוּד: שופטים ה כז

תוספות ישנים

קב הקיטע דאמר מלוגמא כשרה אלמא חשיב ליה מנעל מני ר' מאיר דלא בעינן דומיא דתחש שהוא של עור דתנן הקיטע יולא בשבת [נקב שלו דבכי ר"מ] באנפליא של בגד [חליצתה פסולה] אלמא בעינן דומיא דתחש דעור וא"כ קשה ריש לקיש דא"ל אמאי לא פריך ר"ע עלה דמתמיהין דקתני באנפליא חליצתה פסולה אלמא בעינן דומיא דתחש והכי תני סנדל של עץ חליצתו כשרה אלמא לא בעי דומיא דתחש וי"ל ממתני' ליכא לאוקומה דעלה ולאי מני לבעייי כי תנן סנדל של עץ חליצתה כשרה כמחופה עור ולא שייך למפרך עלה לאלוי ולתני בדידה [ועוד קשיא] דהכא אמר של שעם חליצתה כשרה אלמא מנעל הוא ואמרינן במסכת יומא (עח:) דכמה אמוראי נפקי ביה"כ במנעל של שעם אלמא לאו מנעל הוא וא"ל דשני מיני שעם הם [ה] פרש"י במס' שבת פרק במה אשה (סה: ד"ה יולא) דפליג ר' ל א מני' פ"ד מהלכות יום הכפורים ד טוש"ע סימן קסט בפירוש סדר חליצה סעיף סד:

לא ב מני' שם הלכה ח טוש"ע שם בהלכות חליצה סעיף ... מן [ובסדר חליצה סעיף יז]:

לב ג מני' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף כב:

לג ד מני' שם הלכה טו טוש"ע שם סעיף י וסימן קסט סעיף ג וכסימן קסט בפירוש סדר חליצה סעיף כו וסעיף ל:

לד ה מני' פ"ש מהל' שבת הלכה טו סמג לאוין סה טוש"ע מ"ש סימן שא סעיף טו:

לה ו מני' פ"ד מהלכות יום הכפורים הלכה יט סמג עשין נב טוש"ע מ"ש סימן קסט סעיף כב בהגה"ש:

לו ז מני' שם הלכה יח טוש"ע שם סעי' ל וכסדר חליצה סעיף נא וכפירוש סדר חליצה סעיף סג:

לז ח מני' שם טוש"ע שם בהל' חליצה סעיף לד:

לח ט מני' פ"ש מהל' מגיגה הלכ' ג סמג עשין רכז רכח רכט:

תורה אור השלם

ל"ל

[ט] גלאה לג"ל ועל מה שפירש"י בשבת וכו' ומשני הוא הקשה ר"ת ז"ל דבמס' יומא דף עח מנין עלה ומין שאסור נגאת בו ביום"ר וכו'.

[יא] ראבין עומד בין יושב. תוס' הרא"ש. ב. מדאסור לנועלו ביום הכיפורים. ר"ש. ג. [ד]רשינן מיניה בשבועות (ל.) דבעינן עמידה. תוס' הרא"ש. ד. מדאסור לנועלו ביום הכיפורים. ר"ש. ה. [וא"כ] מגליה דבר' יוסי לא אתי מה ענין סברא דדילמא נפיל לגבי חליצה. ר"ש. וי"ל דלר' יוסי דחייש דלמא נפיל ואתי לאתויי משמע שהוא רחב הרבה ונוח ליפול מן הרגל הלכך לאו להילוכא עביד ואמרינן נעלו פרט לגרוזל שאינו יכול להדקו בו. תוס' הרא"ש. ו. ד"ל דה(התם) [הכא] בקשה ו(הכא) [התם] ברך. תוס' רפנס יומא עט. ז. פי' מי שרגלו הפוכה אינו דורס במקום מדרך רגליו אלא הוא דורס בגב הרגל, לא יחלוץ שאין זו רגל כיון שאינו דורס במקום הראוי לדרוס. תוס' ר"י. ח. [ד]כיון דאיתיה לכרעיה ולא תריצא הו"ל כמו שאינו ראוי לבילה שבילה מעכבת בו. אבל היכא דהוו תריצן כרעיה מעיקרא ואי לא פסיקו הוה יכיל למרי'ציגון אע"ג דאיפסיקו חליץ למטה מן הארכובה דהוי ראוי לבילה שאין בילה מעכבת בו. תוס' הרא"ש כשם גאון. ט. ולעולם כשיש לו רגל דאי לא היכי קרינן ביה מעל רגלו. ריטב"א.

[יב] ראבין עומד בין יושב בין מוטה [יג] והחולצת מן הסומא חליצתה כשרה [ד] אבל במנעל הנפרם שאין חופה את רוב הרגל בסנדל הנפחת שאינו מקבל את רוב הרגל ובסמיכת הידים ובאנפיליא של בגד [ה] והחולצת חליצתה פסולה קב הקיטע מני רבי מאיר היא דתנן [ו] הקיטע יוצא בקב שלו דברי רבי מאיר ר' יוסי [ז] אוסר באנפיליא של בגד אתאן לרבנן אמר אביי מדסיפא רבנן רישא נמי רבנן [ח] ורישא במחופה עור אמר ליה רבא אבל אין מחופה עור מאי פסול אי הכי אדתני סיפא באנפיליא של בגד ליפלוג בדידה בד"א במחופה עור אבל אין מחופה עור פסול אלא אמר רבא מדרישא רבי מאיר סיפא נמי רבי מאיר האי מגין והאי לא מגין אמר אמימר [ט] האי מאן דחליץ צריך למדחסיה לכרעיה אמר ליה רב אשי לאמימר והתניא בין עומד בין יושב בין מוטה אימא ולעולם דדחים לכרעיה ואמר אמימר [י] האי מאן דמסני על ליחתא דכרעיה לא חליץ אמר ליה רב אשי לאמימר והתניא סמוכות הרגלים [יא] לאו דחליץ בה איהו לא דיהיב ליה לאחר וחליץ אמר רב אשי למאי דקאמר אמימר [יב] לאו בר אוגא חליץ ולאו בר קיפוף חליץ: מן הארכובה ולמטה כו': ורמינהי [יג] רגלים [יד] פרט לבעלי קבין שאני הכא דכתיב [טו] מעל רגלו אי הכי למעלה מן הארכובה נמי מעל ולא מעל דמעל אמר רב פפא שמע מינה האי [טז] איסתוירא עד ארעא נחית דאי סלקא דעתך מיפסק פסיק הוה ליה איהו מעל ושוקא מעל דמעל [יז] אמר רב אשי אפילו תימא מיפסק פסיק כל דבהדי כרעא כברעא דמי: מן הארכובה ולמעלה: מתיב רב כהנא [יח] ובשליתה היוצאת מבין רגליה אמר אביי בשעה שכורעת לילד נועצת עקביה בירכותיה ויולדת ת"ש [יט] לא עשה רגליו ולא עשה שפמו [כ] לישנא מעליא תא שמע [כא] ויבא שאול להסך את רגליו לישנא מעליא ת"ש [כב] אך מסיך הוא רגליו בחדר המקירה לישנא מעליא [כג] בין רגליה כו' לישנא מעליא אמר רבי יוחנן [כד] שבע בעילות בעל אותו רשע באותו היום שנאמר [כה] בין רגליה ברע נפל שכב בין רגליה ברע נפל באשר ברע שם נפל שדוד והא קא מתהניא מעבירה אמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יוחי [יט] כל טובתן של רשעים רעה

[יב] גלאה לג"ל ועל מה שפירש"י בשבת וכו' ומשני הוא הקשה ר"ת ז"ל דבמס' יומא דף עח מנין עלה ומין שאסור נגאת בו ביום"ר וכו'.

[יג] ראבין עומד בין יושב. תוס' הרא"ש. ד. מדאסור לנועלו ביום הכיפורים. ר"ש. ה. [וא"כ] מגליה דבר' יוסי לא אתי מה ענין סברא דדילמא נפיל לגבי חליצה. ר"ש. וי"ל דלר' יוסי דחייש דלמא נפיל ואתי לאתויי משמע שהוא רחב הרבה ונוח ליפול מן הרגל הלכך לאו להילוכא עביד ואמרינן נעלו פרט לגרוזל שאינו יכול להדקו בו. תוס' הרא"ש. ו. ד"ל דה(התם) [הכא] בקשה ו(הכא) [התם] ברך. תוס' רפנס יומא עט. ז. פי' מי שרגלו הפוכה אינו דורס במקום מדרך רגליו אלא הוא דורס בגב הרגל, לא יחלוץ שאין זו רגל כיון שאינו דורס במקום הראוי לדרוס. תוס' ר"י. ח. [ד]כיון דאיתיה לכרעיה ולא תריצא הו"ל כמו שאינו ראוי לבילה שבילה מעכבת בו. אבל היכא דהוו תריצן כרעיה מעיקרא ואי לא פסיקו הוה יכיל למרי'ציגון אע"ג דאיפסיקו חליץ למטה מן הארכובה דהוי ראוי לבילה שאין בילה מעכבת בו. תוס' הרא"ש כשם גאון. ט. ולעולם כשיש לו רגל דאי לא היכי קרינן ביה מעל רגלו. ריטב"א.

[יד] ראבין עומד בין יושב בין מוטה [יג] והחולצת מן הסומא חליצתה כשרה [ד] אבל במנעל הנפרם שאין חופה את רוב הרגל בסנדל הנפחת שאינו מקבל את רוב הרגל ובסמיכת הידים ובאנפיליא של בגד [ה] והחולצת חליצתה פסולה קב הקיטע מני רבי מאיר היא דתנן [ו] הקיטע יוצא בקב שלו דברי רבי מאיר ר' יוסי [ז] אוסר באנפיליא של בגד אתאן לרבנן אמר אביי מדסיפא רבנן רישא נמי רבנן [ח] ורישא במחופה עור אמר ליה רבא אבל אין מחופה עור מאי פסול אי הכי אדתני סיפא באנפיליא של בגד ליפלוג בדידה בד"א במחופה עור אבל אין מחופה עור פסול אלא אמר רבא מדרישא רבי מאיר סיפא נמי רבי מאיר האי מגין והאי לא מגין אמר אמימר [ט] האי מאן דחליץ צריך למדחסיה לכרעיה אמר ליה רב אשי לאמימר והתניא בין עומד בין יושב בין מוטה אימא ולעולם דדחים לכרעיה ואמר אמימר [י] האי מאן דמסני על ליחתא דכרעיה לא חליץ אמר ליה רב אשי לאמימר והתניא סמוכות הרגלים [יא] לאו דחליץ בה איהו לא דיהיב ליה לאחר וחליץ אמר רב אשי למאי דקאמר אמימר [יב] לאו בר אוגא חליץ ולאו בר קיפוף חליץ: מן הארכובה ולמטה כו': ורמינהי [יג] רגלים [יד] פרט לבעלי קבין שאני הכא דכתיב [טו] מעל רגלו אי הכי למעלה מן הארכובה נמי מעל ולא מעל דמעל אמר רב פפא שמע מינה האי [טז] איסתוירא עד ארעא נחית דאי סלקא דעתך מיפסק פסיק הוה ליה איהו מעל ושוקא מעל דמעל [יז] אמר רב אשי אפילו תימא מיפסק פסיק כל דבהדי כרעא כברעא דמי: מן הארכובה ולמעלה: מתיב רב כהנא [יח] ובשליתה היוצאת מבין רגליה אמר אביי בשעה שכורעת לילד נועצת עקביה בירכותיה ויולדת ת"ש [יט] לא עשה רגליו ולא עשה שפמו [כ] לישנא מעליא תא שמע [כא] ויבא שאול להסך את רגליו לישנא מעליא ת"ש [כב] אך מסיך הוא רגליו בחדר המקירה לישנא מעליא [כג] בין רגליה כו' לישנא מעליא אמר רבי יוחנן [כד] שבע בעילות בעל אותו רשע באותו היום שנאמר [כה] בין רגליה ברע נפל שכב בין רגליה ברע נפל באשר ברע שם נפל שדוד והא קא מתהניא מעבירה אמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יוחי [יט] כל טובתן של רשעים רעה

[ט] גלאה לג"ל ועל מה שפירש"י בשבת וכו' ומשני הוא הקשה ר"ת ז"ל דבמס' יומא דף עח מנין עלה ומין שאסור נגאת בו ביום"ר וכו'.

[יא] ראבין עומד בין יושב. תוס' הרא"ש. ד. מדאסור לנועלו ביום הכיפורים. ר"ש. ה. [וא"כ] מגליה דבר' יוסי לא אתי מה ענין סברא דדילמא נפיל לגבי חליצה. ר"ש. וי"ל דלר' יוסי דחייש דלמא נפיל ואתי לאתויי משמע שהוא רחב הרבה ונוח ליפול מן הרגל הלכך לאו להילוכא עביד ואמרינן נעלו פרט לגרוזל שאינו יכול להדקו בו. תוס' הרא"ש. ו. ד"ל דה(התם) [הכא] בקשה ו(הכא) [התם] ברך. תוס' רפנס יומא עט. ז. פי' מי שרגלו הפוכה אינו דורס במקום מדרך רגליו אלא הוא דורס בגב הרגל, לא יחלוץ שאין זו רגל כיון שאינו דורס במקום הראוי לדרוס. תוס' ר"י. ח. [ד]כיון דאיתיה לכרעיה ולא תריצא הו"ל כמו שאינו ראוי לבילה שבילה מעכבת בו. אבל היכא דהוו תריצן כרעיה מעיקרא ואי לא פסיקו הוה יכיל למרי'ציגון אע"ג דאיפסיקו חליץ למטה מן הארכובה דהוי ראוי לבילה שאין בילה מעכבת בו. תוס' הרא"ש כשם גאון. ט. ולעולם כשיש לו רגל דאי לא היכי קרינן ביה מעל רגלו. ריטב"א.

[יב] ראבין עומד בין יושב בין מוטה [יג] והחולצת מן הסומא חליצתה כשרה [ד] אבל במנעל הנפרם שאין חופה את רוב הרגל בסנדל הנפחת שאינו מקבל את רוב הרגל ובסמיכת הידים ובאנפיליא של בגד [ה] והחולצת חליצתה פסולה קב הקיטע מני רבי מאיר היא דתנן [ו] הקיטע יוצא בקב שלו דברי רבי מאיר ר' יוסי [ז] אוסר באנפיליא של בגד אתאן לרבנן אמר אביי מדסיפא רבנן רישא נמי רבנן [ח] ורישא במחופה עור אמר ליה רבא אבל אין מחופה עור מאי פסול אי הכי אדתני סיפא באנפיליא של בגד ליפלוג בדידה בד"א במחופה עור אבל אין מחופה עור פסול אלא אמר רבא מדרישא רבי מאיר סיפא נמי רבי מאיר האי מגין והאי לא מגין אמר אמימר [ט] האי מאן דחליץ צריך למדחסיה לכרעיה אמר ליה רב אשי לאמימר והתניא בין עומד בין יושב בין מוטה אימא ולעולם דדחים לכרעיה ואמר אמימר [י] האי מאן דמסני על ליחתא דכרעיה לא חליץ אמר ליה רב אשי לאמימר והתניא סמוכות הרגלים [יא] לאו דחליץ בה איהו לא דיהיב ליה לאחר וחליץ אמר רב אשי למאי דקאמר אמימר [יב] לאו בר אוגא חליץ ולאו בר קיפוף חליץ: מן הארכובה ולמטה כו':

עין משפט נר מצוה

לט א מיי׳ פ״ד מהלכות יבום הלכה יח סמג עשין נב טוש״ע אה״ע סימן קסט סעיף כב:
מ ב מיי׳ שם הלכה יט טוש״ע שם בהגה״ה:
מא ג מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף יד וכמדר תלמיד סעיף לט וכפירוש סדר תלמיד סעיף נד:
מב ד מיי׳ שם טוש״ע שם בהלכות תלמיד סעיף כב בהגה״ה:
מג ה מיי׳ שם הלכה כ:
מד ו מיי׳ פט״ז מהל׳ טומאת צרעת הלכה ב סמג עשין רלט:
מה ז ח מיי׳ שם פי״ב הלכה יד סמג עשין רלח:
מו ט מיי׳ פ״ד מהלכות יבום הלכה כ סמג עשין נב טוש״ע שם סימן קסט סעיף כג:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ והמוחלט מתוכו ומאחוריו: (ב) שם אמלי׳ פיתקא למת אלא אמלי׳: (ג) רש״י ד״ה מטמא מתוכו. נ״ב גירס׳ אחרת בכ״מ מטמא מתוכו דבר שכולו לתוכו אפילו לא בכנס דרך ביאה כגון הנכנס לבית המוגבע דרך אחוריו דק״ל בשבועות דאין זו ביאה אפי׳ נכנס כולו חוץ מחוטמו אבל אם נכנס כולו מיהא טמא דכתיב ולא יטמא כל אשר בבית וכ״ש אם נכנס דרך ביאה דהוי טמא משום בא אל הבית והמוחלט מטמא אף מאחוריו במגע אם נגע בבית טמא עד כאן:

תוספות ישנים

מאיר ור׳ יוסי בקב הקיטע ר׳ מאיר אשיב כמגעל ומגבגם הוא ור׳ יוסי לא אשיב ליה כמגעל ומשאור הוא. (ותיכ״ל) [תוספר] במס׳ יומא (קאמר) [קאסר] לגייל בו ביום״כ אלמא לכ״ע מגעל הוא ומוקים התם (פלוגתא) [פלוגתייהו] דר׳ מאיר לא גזר אלמא נפיל ואתי לאתויי ור׳ יוסי גזר אלמא נפיל ואתי לאתויי. וא״כ הכא מאי קאמר קב הקיטע מני ר׳ מאיר היא כר׳ יוסי ממי מלי לאוקמי כיון דלכ״ע מגעל הוא. וי״ל כיון דר׳ יוסי חייש אלמא נפיל ואתי לאתויי הוי מגעל גדול שאינו יכול לאהלך בו ופסול אלמא: רגלים פרט לבעלי קבין דפטורים מן הרגלים אלמא אוק לאו רגל הוא לפרש״י דפי׳ במתניתין נתכוז רגליו מן האדרכוה לאמעה כשהיה פריך אפיר להדיא ולפר״י ממי פריך הכי כיון דאוק לאו רגל הוא מה לי אם נקבו מן האדרכוה לאמעה או לאמעה: ת״ש לא עשה רגליו. כאן פרש״י יפה לא הסיר שער זקן התחתון ולעיל בפרק המולן לא פירש כן: שאין לו עקב. פרש״י שול״ל וקשה דתנן במסכת כלים (פכ״ו מ״ד) גבי (מגעיל) [קמגלן] נפסקו עקבו ניטל מוהמו וא״כ מה עקב ומה מוהמו. ועוד דכתיב וידו אוחזת בעקב עשו והתם לאו שול״ל הוא. ועוד דאמרי׳ במסכת נדה (מ:) ראתה דם בעקבה טמא משום דקאי נגד המוהמה: אחד סנדל המוסגר ואחד סנדל שמוחלט לא גמרינן אמר רבא הלכתא אחד סנדל המוסגר ואחד סנדל שמוחלט ואחד סנדל של עבודת כוכבים לא תחלוץ ואם חלצה חליצתה כשרה של תקרובת עבודת כוכבים ושל ברגליו כשמסיעין אותו ממקום למקום: **חליצה כשרה.** מוחלט כדאמרן שאפילו בשעת שריפה קרוי בגד ולאו מילתא בעלמא הוא ושל עבודת כוכבים נמי הואיל להילוכה עביד ומשמשי עבודת כוכבים לאו בשריפה קיימי לאיתי לאיתי להו תקנתא בביטול [9] ואי משום איסור הנאה מליצה לאו הנאה היא דמצות לאו ליהנות ניתנו: **של תקרובת עבודת כוכבים.** שהקריבו ומסקריבו לפניו לשם זורחן וקי״ל (ע״ז דף נ.) תקרובת עבודת כוכבים אין לה ביטול עולמית לאיתקש למת דכתיב ואכלו זבחי מתים הלכך לית ליה תקנתא וכתותי מיכתת שיעורא:

ת״ל נעל מ״מ. אע״ג דדרשינן ליה לעיל דלא ניתא תחש אין מידי אחריינא לא שקוליס הס ויבוחו סייהס וא״ת והיכי דרשינן הכי דרשוס מנעל הא אינעריך לגופיה שצריך לקרות חלוץ הנעל (לא): **נעל מ״מ.** חלוץ הנעל[1]: **פרט לסנדל המסוליים.** הנפחת שאין לו עקב שול״ל. ליטנא אחרינא על שס מקומו נקרא מסוליים לשון מור״י: **הכ ליה סנדלך.** ליכס ותחלוץ בו: **יהיב ליה דשמאלא.** במתכוין עבד דלא סביבת ליה לאביי דסנדל שאין שלו מותר לכתחלה: **אמר ליה.** רב יוסף אימר דאמור רבנן במתניתין בשל שמאל דיימין חליצתה כשרה דיעבד לכתחלה מי אמור: **הכ ליה ואקני ליה.** שיהא שלו במתנה: **סנדל שלו עץ.** דקתני מתני׳ חליצתה כשרה מני: **רבי מאיר היא.** דאמור קב הקיטע נעל הוא לגאת בו בשבת: **סנדל המוסגר.** שפרחה בו הלרעת לא תחלוץ בו דיימי הסגרו דלא ליתי למיעבד במוחלטו: **ואם חלצה חליצתה כשרה.** דלאו כר שריפה הוא ושיעוריה קאי: **מוחלט חליצתה פסולה.** דלשריפה קאי ואנן שיעורא בעינן חופה את רוב רגלו[2] והאי כתותי מיכתת שיעוריה: **מטמא מתוכו** (ג). במגע ואע״ג דלא נכנס גופו לתוכו דלהוי טומא משום בא אל הבית[3] אם נגע בכותל מטמא: **והמוחלט.** מטמא אף מאחוריו: **מטמאין בביאה.** אם נכנס דרך ביאה כיון שנכנס רובו לתוכו טמא משום בא אל הבית. ומקראי נפקא לן בתורת כהנים[4] דמוסגר מטמא מתוכו ולא מן אחוריו ובמוחלטו כתיב טמא הוא[5] הוסיף לו טומאה אחרת לומר לך שמטמא מאחוריו: **מעלין.** בגד המנוגע: **שלש על שלש.** הוי בגד דחזי לעניים: **אין בה כזית.** שחוטה דק: **כיון שנכנס רובה לבית טהור טמאתה.** טימאתה את כל כלי הבית דמוגרע מטמא בביאה וכן בגד ואבן המנוגעת כולן מטמאים בהאל והא כיון דעל רובה כבולה דמיא: **מאי לאו מוחלטת.** ואפילו הכי אמרת שדי מיעוטא בתר רובא והוה ליה כמאן דעיילא כולה ואי כמאן דמכתתא דמיא זיל בתר מה דעייל ואין בבית ג׳ על ג׳: **היו בה כמה זיתים.** ואין בה אלא ג׳ על ג׳ אלא שחוטה עבה כיון שנכנס הימנה כזית לבית טימאתו ואע״פ שאין כאן בגד דהא לא על רובה: **אי אמרת בשלמא מוחלטת.** היינו דמעטא בכזית אפילו אין כאן בגד אלא על אלא משום דמוחלטו איתקש למת ומת מטמא בכזית והיכא איתקש דכתיב אל נא תהי כמת[6] שמריס מוסגרת הוא וקאמר ליה אהרן למשה אל נא תחלנו אלא תהא כמת: הכי גרס׳ **אלא שאני התם דאמר קרא.** ולעולם במוחלטו ומשום הכי שדינן מיעוטא בתר רובא לענין טומאה ולא אמרי׳ כמאן דמכתתא דמי דכתיב ושרף: **ולימר מיניה.** לענין חליצה לחיות חשוב אלא: **איסורא מעומאה לא גמרינן.** שהלכות טומאה חדוש הוא: **של עבודת כוכבים.** שנועלים אותו לאלה

רעה היא. שאוגאים הרשעים וקלה נפש לדיק בהנאתן הלכך לאו הנאה היא: **שמא דעבודת כוכבים.** למה נגבנה את אלהי (בראשית ל״ה) נגעים פי״ג מ״ד, [תוספתא דנגעים פ״ז], (דברים כה), [נעל קל], (ויקרא יד), [ויקרא יד], [מקולבת סוף פרק ד], (ויקרא יד), (במדבר יט), [מדפיס״ל ליתא לגיתא בשמעתא רוב אלא ליתא לכרוב עקב], [ר״ש ע״ש תוס׳ ע״ז כ: ד״ה עוה],

---

תורה אור השלם

1. וַיְבֵא אֱלֹהִים אֶל לָבָן הָאֲרַמִּי בַּחֲלֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תְּדַבֵּר עִם יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד רָע: בראשית לא כד
2. וְנִגְּשָׁה יְבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעְלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כֹּבָה יַעֲשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו: דברים כה ט
3. וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנָּעַל: דברים כה י
4. וְהִבָּא אֶל הַבַּיִת כָּל יְמֵי הִסָּגְרוֹ אֹתוֹ טֻמְאָה עַד הָעֶרֶב: ויקרא יד מו
5. וְנָתַץ אֶת הַבַּיִת אֶת אֲבָנָיו וְאֶת עֵצָיו וְאֶת כָּל עֲפַר הַבַּיִת וְהוֹצִיא אֶל מִחוּץ לָעִיר אֶל מָקוֹם טָמֵא: ויקרא יד מה
6. וְשֹׁרַף אֶת הַבֶּגֶד אוֹ אֶת הַשְּׁתִי אוֹ אֶת הָעֵרֶב בַּצֶּמֶר אוֹ בַּפְּשָׁתִּים אוֹ אֶת כָּל כְּלִי הָעוֹר אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ הַנָּגַע כִּי צָרַעַת מְמָאֶרֶת הִוא בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף: ויקרא יג נב

גליון הש״ס

רש״י ד״ה חליצתה כשרה. ואי משום איסור הנאה. עי׳ ערכין כ ע״ב תד״ה אם ע״פ:

לעזי רש״י

שול״א. סוליה.

מוסף רש״י

אלא טוב אמאי לא. אמאי מזכר ליה שלא לדבר עמו (נזיר כג:). **בשעה שבא נחש על חוה.** כשנתן לה עצה לאכול מן העץ בא אליה, דכתיב (בראשית ג) הנחש האילתי, לשון נשואין (שבת קמו:). **ישראל שעמדו על הר סיני.** ונתקנו מכל מוס דכתיב (שה״ש ד) כולך יפה רעיתי ומוס אין בך (עי״ז כב:). **פרט לגדול.** לגנאל גדול שאין יכול לאהלך בו (קדושין יד:). **המסוליים.** נפחת דכתיבים ואזל שאין לו עקב, שול״ל בלע״ז (שם יד:). **הקיטע.** שנקטעה רגלו, **יוצא בקב שלו.** למנעל דידיה הוא, **ר׳ יוסי אומר.** אלאו מכשיר הוא (שבת סז.) קקבר לאו מנעל הוא הואיל ואינו שוה כלל (יומא עח:).

מוסף תוספות

א. דמה שהוא עושה, בו יש להם לקרות. תוס׳ הל״ש. ב. אע״ג שבשמיטת רוב העקב סגי. תוס׳ הל״ש. ג. דה״ק דלא סגיא להא בלא הא יראה בלא חכמה וחכמה בלא יראה ושתיהם בלא ענוה וענוה בלא שתיהם. ע״ז כ: תוד״ה עוה. ד. דמה שמצורע מטמא בביאה אינה טומאה כטומאת אהל דאם הכניס ידו לבית המנוגע טהור דביאה במקצת לא שמה ביאה כדאמרינן בפ״ב דחולין (לג:), ואפי׳ נכנס כולו חוץ מחוטמו טהור כדאמרינן בפ״ב דשבועות (יז:), ואפי׳ מחיצה עשרה מצלת בבית שהמצורע שם כדתנן בפי״ג בנגעים נכנס לבית הכנסת עושין לו מחיצה גבוה עשרה טפחים נכנס ראשון ויוצא אחרון, וכיוצא במה מטמא אוהל. ר״ש פ״ז דכלים מ״ב. ה. ולא אמרינן דמכתת שיעורה. מוסס לא: תוד״ה כאמרה.

מסורת הש״ס

א) שבת קמו. ע״ז כב:, ב) קדושין יד., ג) שבת סה:, ד) נגעים פי״ג מ״ד, ה) [תוספתא דנגעים פ״ז], ו) [דברים כה], ז) [נעל קל.], ח) [ויקרא יד], ט) [מקולבת סוף פרק ד], י) [ויקרא יד], כ) [במדבר יט], ל) [מדפיס״ל ליתא לגיתא בשמעתא רוב אלא ליתא לכרוב עקב], מ) [וע״ש תוס׳ ע״ז כ: ד״ה עוה],

---

הגהות הב״ח

(ד) גמ׳ והמוחלט מתוכו ומאחוריו: (ה) שם אמלי׳ פיתקא למת אלא אמלי׳: (ו) רש״י ד״ה מטמא מתוכו. נ״ב גירס׳ אחרת בכ״מ מטמא מתוכו דבר שכולו לתוכו אפילו לא בכנס דרך ביאה כגון הנכנס לבית המוגבע דרך אחוריו דק״ל בשבועות דאין זו ביאה אפי׳ נכנס כולו חוץ מחוטמו אבל אם נכנס כולו מיהא טמא דכתיב ולא יטמא כל אשר בבית וכ״ש אם נכנס דרך ביאה דהוי טמא משום בא אל הבית והמוחלט מטמא אף מאחוריו במגע אם נגע בבית טמא עד כאן:

תום׳ חד מקמאי

אבר רבה הלכתא אחד סנדל המוסגר וא׳ סנדל המוחלט וא׳ של עבודת כוכבים [חליצתה כשרה] ושל עיר הנדחת ושל זקן העשוי לפי כבודו לא תחלוץ ואם חלץ חליצתה פסולה. **פי׳** של עבודת כוכבים מיירי בעבודת כוכבים של עובד כוכבים דאית ליה תקנתא בביטול ולא מיכתת שיעוריה דאי משום דאסורה בהנאה מצות לאו ליהנות נתנו. אבל בעבודת כוכבים של ישראל דלית לה תקנה בביטול הו״ל כעיר הנדחת דכתותי מכתת שעוריה ואם חלצה חליצה פסולה וגבי לולב של עבודת כוכבים נמי הוי הכי. וכ״ת כיון דחלץ ביה לאו עבודת כוכבים דישראל ואמאי חלי׳ כשרה ואפשר שלא נתנון להנות בה אלא לחלוץ א״נ בסנדל של משמשי עבודת כוכבים דק״ל עובד כוכבים שבטל עבודת כוכבים בטל משמשיה וכיון דעבודת כוכבים היא אע״פ שהשמשין ביד ישראל אם בטל העובד כוכבים הוי משמשיה בטילי׳ והא דקתני של תקרובת עבודת כוכבים חליצתה פסולה מיירי שנקצעו מתחילה לכך דהו״ל כשחיטה שהיא כעין פנים אבל אם לא נקצעו מתחלה לכך כיון דלאו כעין פנים הוא לא מיתסר משום תקרובת עבודת כוכבים והכי איתא במס׳ ע״ז פ׳ ר׳ ישמעאל דתקרובת עכו״ם לא מתסרא כי אם שהיה כעין פנים ששבר מקל לפניה:

ושל עיר הנדחת ושל זקן העשוי לכבודו לא תחלוץ ואם חלצה חליצתה פסולה א"ל רבינא לרב אשי מאי שנא זקן העשוי לכבודו דלאו להילוכא עביד דינא נמי לאו להילוכא עביד א"ל אילו מסגי ביה שלוחא דבי דינא מי קפיד עליה (ז) דיינא: **מתני'** חלצה (ח) בלילה חליצתה כשרה ורבי אלעזר [א] פוסל [ב] בשמאל חליצתה פסולה ור' אלעזר מכשיר: **גמ'** לימא בהא קמיפלגי דמר סבר [ג] מקשינן ריבים לנגעים ומר סבר לא מקשינן ריבים לנגעים לא דס"ע לא מקשינן ריבים לנגעים דאי מקשינן אפילו גמר דין בלילה נמי לא והכא בהא קמיפלגי מר סבר חליצה כתחלת דין דמיא ומר סבר חליצה כגמר דין דמיא [ד] רבה בר חייא קטוספאה עבד עובדא במוק וביחידי ובלילה אמר שמואל כמה רב גוברייה דעביד ביחידאה מאי קשיא אי מוק סתמא תניא אי לילה סתמא תניא אלא יחידי קא קשיא ליה היכי עביד ביחידי דיחידאה קתני לה דתנן [ה] חלצה בשנים או בשלשה ונמצא אחד מהן קרוב או פסול חליצתה פסולה ור"ש ורבי יוחנן הסנדלר מכשירים ומעשה באחד שחלץ בינו לבינה בבית האסורים ובא מעשה לפני ר"ע והכשיר (ו) ואמר רב יוסף בר מניומי [אמר רב נחמן] אין הלכה כאותו הזוג ואב"א כולהו נמי יחידאה קתני להו דתניא א"ר ישמעאל בר' יוסי אני ראיתי את רבי ישמעאל בן אלישע שחלץ במוק ביחידי ובלילה: בשמאל חליצתה כו': מ"ט דרבנן אמר עולא ילפינן [1] רגל [2] רגל ממצורע מה להלן דימין אף כאן דימין ורבי אלעזר לא יליף רגל רגל ממצורע והתניא ר"א אומר [ז] מנין לרציעה שהיא באזן הימנית נאמר כאן [3] אזן ונאמר להלן [2] אזן מה [ד] להלן ימין אף כאן ימין אמר רב יצחק בר יוסף אמר ר' יוחנן מוחלפת השיטה רבא אמר לעולם לא תיפוך אזן אזן מופני רגל רגל לא מופני וכי לא מופני מאי פירכא איכא איכא למיפרך מה למצורע שכן [ה] טעון עץ ארז ואזוב ושני תולעת: **מתני'** [ו] חלצה ורקקה [ז] אבל לא קראה חליצתה כשרה [ז] קראה ורקקה אבל לא חלצה חליצתה פסולה חלצה וקראה אבל לא רקקה רבי [ח] אלעזר אומר חליצתה פסולה ר"ע אומר [ח] חליצתה כשרה אמר

מסורת הש"ס

א) [נעיין כד:], ב) [סס], ג) [מנהדרין לד: נדה נ:], ד) [גר' ר"ף וה"פ רבא], ה) [לקמן ע"ב], ו) [לקמן קס:], ז) [קידושין טו:], ח) [עי' תוס' סוטה לב. ד"ה ור"י וכו' ס"ל לר' יהודה דקריאה מעכב ופליג אמתני' דהכא וס"ל דלא נתלקו ר"א ור"ע בדבר זה], ט) [נ"ל גליונות], י) [ע"ש], כ) [שבת נח.], ל) [קידושין עב:], מ) [עי' תוס' זבחים קיט. ד"ה ז' חו וכו' רבי ישמעאל בן אלישע היה בר פלוגתא דר"ע],

תורה אור השלם

1. וְנִגְּשָׁה יְבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כֹּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו:
דברים כה ט

2. וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הָאָשָׁם וְנָתַן הַכֹּהֵן עַל תְּנוּךְ אֹזֶן הַמִּטַּהֵר הַיְמָנִית וְעַל בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית: וְיִקְרָא יד יד

3. וְהִגִּישׁוּ אֲדֹנָיו אֶל הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוֹ אֶל הַדֶּלֶת אוֹ אֶל הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וַעֲבָדוֹ לְעֹלָם:
שמות כא ו

גליון הש"ם

רש"י ד"ה אזן אזן וכו' דמצורע עני מיותר. עיין לעיל דף ע ע"ב כרש"י ד"ה ומעיגן ליה לר' אלעזר וש"ע: רש"י ד"ה וכי לא מופנה וכו' למדין ומשיבין. שבת קלא ע"ב ולעיל ע ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מי קפיד עליה בי דינא: (ב) שם והכשיר ר"א אומר כל יוסף וכו' כאותו הזוג) מא"מ. וג"כ ס"א אין זה: (ג) תוס' ד"ה סנדל וכו' דלכתחילה לא יטול: (ד) ד"ה אמר וכו' ורבי ישמעאל בן רבי יוסי כפוף ויושב לפני רבי היה ויוס שמת:

מוסף רש"י

חלצה בשנים. כשרים, **או בשלשה ונמצא אחד מהן קרוב או פסול.** דהכי הוו להו שנים (לקמן קד). **אין הלכה כאותו הזוג.** אלא כת"ק דבעי שנים (לקמן קה:). **ונאמר להלן אזן.** במצורע עני, שכל הפרשה לדרשה, שהרי נאמרה לעצמה במצורע עשיר והוכפלה והכי אמרינן במנחות (קדושין טז).

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה טז סמג עשין נב טוש"ע אה"ע סימן קסט סעיף ו וכפלה מלילה סעיף יא וכפירום סדר מלילה סעיף יט [ועי' מ"מן]:

מח ב מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם בהל' מלילה סעיף כב וכפירום סדר מלילה סעיף יט:

מט ג מיי' פ"ג מהל' עבדים הלכה ט:

נ ד מיי' פ"ד מהל' ממזרים כפרה הלכה כ:

נא ה מיי' פי"א מהל' טומאת צרעת הלכה א סמג עשין רלו:

נב ו מיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה יב סמג עשין נב טוש"ע אה"ע סימן קסט סעיף מג:

נג ז מיי' שם הלכה יא סמג שם:

נד ח מיי' שם הלכה יב סמג שם טוש"ע שם:

מוסף תוספות

א. אותם שהיו בשעת כיבוש א"י שהצריכן הכתוב שרפה, כדכתיב ואשריהם תשרפון באש. רש"י סוטה לא: ב. דכל דבר הפקר כגון מציאה נקנית בהגבהה. לש"י ע"ז מב. ג. והא דקאמר לא תחלוץ בו לכתחילה לא משמע שיהא אסור משום מיאוס שאין זו מצוה העשויה להדר לפני המקום כמו שופר ולולב אלא נראה בטעמא משום דהוי סנדל שאינו שלו, ושל ע"ז דנקט דאשמועינן דאפ"ה כשרה, א"נ לכתחילה נגאי הדבר לעשות שום מצוה בשל ע"ז. תוס' הרא"ש. ד. [ד"ה בני ר"ל המשתחוה לדקל ולוכר מהו למצוה ומס"ק רב דימי באשרה שבטלה קמיבעיא ליה יש דחוי אצל מצות או אין דחוי אצל מצות. סוסס לב, תוד"ה בלשרה. ה. ומיהו י"ל דהא דאמר רבא דיצא כשבטלה מערב יו"ט והא דמיבעי לן אי יש דחוי כשביטל ביו"ט דאז שייך דחוי. סס. ו. מכאן נראה שאם דנו תחלת דין בלילה הדין בטל, וכן משמע (סנהדרין לד:) גבי ג' שנכנסו לבקר את החולה בלילה כותבים ואין עושים דין ואין יכולים לדון ע"פ ראייתן אפי' דיעבד. תוס' הרא"ש. ז. דהא לכתחלה גומרין בלילה. תוס' הרא"ש. ח. כלומר ושפטו משמע לכתחלה ואת דרוש ליה דיעבד. תוס' הרא"ש. ט. ת"ל ושפטו אח העם וכו'. תוס' הרא"ש. י. מפני כבוד הנשואות ולא היה מורה לפניו אע"פ שגדול הימנו. רש"י שבת נח, ועי"ש בתוד"ה מלו.

ושל עיר הנדחת. נמי לשריפה קיימא: **ושל זקן העשוי לכבודו.** לתכריכי מיתה הואיל ולאו להילוכא עביד לאו נעל הוא: **דיי דינא נמי.** סנדל שהיה לצ"ד ומיוחד לחליצה: **לנגעים.** כל ריב וכל נגע (דברים כא) מה נגעים לריבתם ביום לכתיב (ויקרא יג) וביום הראות בו אף ריבים ביום וחליצה דין הוא דגובה כתובתה: **אפי' גמר דין נמי נא.** ואנן תנן דיני ממונות דנין ביום וגומרים בלילה (סנהדרין דף לג.): **כתחלת דין דמיא.** דנפקא לן בסנהדרין בתחלת דין ממונות (דף לד:) דתחלת דין ביום: **במוק.** אע"פ שאינו של עור: **למה לי גובריה.** בגשון וגגאי אמרה: **אי מוק סתמא תניא.** בברייתא דלעיל (דף קג:) בקב הקיטע במוק בסמיכת הרגליים: **ליה סתמא תניא.** במתניתין מליאתה כשרה: **ביחידי יחידאה תני לה.** במתני' דתנן [ו] ובא מעשה לפני רבי עקיבא והכשיר: **רגל רגל ממצורע.** דכתיב על בהן רגלו הימנית (ויקרא יד): **ונאמר להלן אזן.** במצורע: **אזן אזן מופנה.** משני לדלין בין במצורע בין בנגלע דקרא [ז] דמצורע עני מיותר לגמרי כדאמרן בנגעות בפ"ק (דף י:) **יד יד לקמיה** רגל רגל לתליה אזן אזן לרציעה וגבי רציעה תרי אזנו כתיבי ולעא אדניו את אזנו (שמות כא) ונתת באזנו ובדלת (דברים טו): **לא מופני.** משני לדלין אלא מגד אחד דמצורע מיותר אבל בחליצה לא וליכא אלא חד וקסבר ר' אלעזר מופנה מגד אחד למדים אם אין תשובה ואם יש להשיב משיבין: **וכי לא מופני מאי פירכא איכא.** מאי פירכא איכא. ומהכא נפקא לן בכל דוכתא לר' אלעזר מופנה מגד אחד [ח] למדין ומשיבין (שבת דף קלא.): **מתני' חליצה כשרה.** דקריאה לא מעכבא דכתיב [דברים כה] ככה יעשה כל

נתבטל עליין וכן פי' בפ' לאוהו ב"ל (ר"ה כח.) גבי שופר של עבודת כוכבים לא יתקע ואם תקע יצא ותימה דלמרי בסוף פרק כסוי הדם (חולין פט. וסס) שופר של עבודת כוכבים לא יתקע בו ואם תקע לא יצא ומפרש התם משום דעבודת כוכבים כתומי מכתת שיעוריה וי"ל דהתם בעבודת כוכבים של ישראל הלא סגי לה בבטול דכי האי גוונא משני בפרק לולב הגזול (סוכה לא: וסס) אהא דאמר רבא לולב של עבודת כוכבים לא יטול ואם נטל יצא ופריך ממתני' דלולב של אשרה פסול ומשני באשרה של משה [א] וא"ת אי בעבודת כוכבים של ישראל מאי קאמר דמכתת שיעוריה והא טעונה גניזה דמפיק לה בפ' רבי ישמעאל (ע"ז דף נב:) מושה בסתר וי"ל כיון דטעונה גניזה אין כתומי שיעור גדול מזה א"נ בעבודת כוכבים של עובד כוכבים שעבדה לדעת ישראל שטעונה שריפה וא"ת ובעבודת כוכבים דעובד כוכבים מכי אגבה הוא דישראל כדאמר בפרק כל הצלמים (שם דף מב.) גזירה דלמא מגבה לה והדר מבטל לה [ב] וי"ל כגון שהגביה השופר והסנדל על מנת שלא לקנותו דהא תנן (לעיל דף קא.) במעגל שאינו שלו מליאתה כשירה [ג] ולולב אחרי ביו"ט שני ובסוכה הוה מצי לשנויי דאחרי ביו"ט דאשון ולא הוה צריך לאוקומי באשרה דמשה אלא משום דקתני אשרה דומיא דעיר הנדחת דאחרי ביו"ט שני והא דנקט בסנדל של תקרובת עבודת כוכבים מליאתה פסולה הוה מצי למנקט סנדל עבודת כוכבים של ישראל אלא ניחא ליה למנקט כוליה מילתא בעבודת כוכבים של עובד כוכבים ור"מ מפרש דלולבו בעבודת כוכבים דעובד כוכבים והכא לאחר ביטול והתם קודם ביטול ולאחר ביטול נמי לכתחלה לא יתקע ולא יחלון דמאיס לענין מצוה לפי שהיה עליו שם עבודת כוכבים אפילו אם תמצא לומר דשרי לכסות בעפר של עבודת כוכבים לכתחילה כמו בשל עיר הנדחת לא דמיא כסוי למליאה לענין כסוי לא מייסי' למיאוס והא דמשני בסוכה מתני' באשרה דמשה ולא משני בעובד כוכבים וקודם בטול משום דאפילו נקלן לולב מן הדקל נתבטל והא דקתני בסוף פ' כסוי הדם (חולין דף פט. וסס) דלולב של עבודת כוכבים אם נטל לא יצא מיירי שהלולב בעצמו (של עבודת כוכבים אבל לולב של אשרה משמע שנלקט מן האשרה והכי הוי מצי למנקט בסמוך דאם חלצה קודם בטול פסול וליפלוגי בשל עבודת כוכבים עצמה אלא אגב אורחיה אתא לאשמועינן דתקרובת עבודת כוכבים אינה בטילה עולמית ואם תאמר כיון דבבטלה מיירי רבא מאי קמבעיא ליה לר"ל בפרק כל הצלמים (ע"ז מז.) דקל של עבודת כוכבים שבטלו לולבו מהו למצוה [ד] תפשטו מדרבא דסוכה (ג) לכתחלה לא יטול ואם נטל יצא וי"ל דלרבא פשיטא ליה ולריש לקיש מיבעיא ליה אע"ג דפשיטא ליה התם מר' יוחנן רביה מכל מקום מדרבא לא בעי למפשטא [ה]: **מר** סבר חליצה כתחלת דין דמיא. לכך פסולה [1] ובירושלמי בפרק אחד דיני ממונות גרסינן מנין שדנין ביום וגומרים בלילה שנאמר ושפטו את העם בכל עת ופריך אית קרא לשעבר אלא מנין שאם טעו ודנו בלילה שדנין דין ת"ל ושפטו את העם בכל עת וגו' דומה שהוא טעות ועוד דלא פריך שפיר אגומרין בלילה ואית קרא לשעבר [ז] אלא גרסינן מיפכא מנין שטעו ודנו בלילה שדנין דין שנאמר ושפטו את העם בכל עת ואית קרא לשעבר [ח] אלא מנין שגומרין בלילה וכו' [ט] וגמרא שלנו (סנהדרין דף לד:) מוקי נמי האי קרא לגומרין בלילה והכנה דברים יש בירושלמי שצריך להפכם: **אי** מוק סתמא תניא. הוה מצי למיפרך אימור דלמרי דבנן בדיעבד לכתחלה מי אמור אלא פריך אדשמואל אלא הקפיד אלא על מה שעשה ביחידאה ומסיק כרבי ישמעאל בן אלישע והוא עשה כן בתחלה: **אמר** רבי ישמעאל בן רבי יוסי אני ראיתי את רבי ישמעאל בן אלישע. כך כתוב בספרים וקשיא לר"י איך יתכן שראה רבי ישמעאל בן רבי יוסי את רבי ישמעאל בן אלישע שנהרג קודם רבי עקיבא ורבי ישמעאל [ד] כפוף ויושב לפני רבי ויוס שמת ר"ע נולד רבי [ו] ומיהו אין למחוק הספרים בשביל כך כי מה בכך שרבי ישמעאל בר רבי יוסי היה כפוף ויושב לפני רבי כי גם רבי יוסי אביו אילו היה קייס היה כפוף ויושב לפני רבי [ז] ולמאי דפירש ר"י דתרי רבי ישמעאל בן אלישע הוו אתי שפיר דאותו שנהרג היה זקנו של אותו רבי ישמעאל בן אלישע שראוהו רבי ישמעאל בן רבי יוסי דאפשר שהיה הרבה אחר רבי עקיבא [מ]: והא